

MUSIIKINOPISKELU JA MOTIVAATIO

- ESIMERKKINÄ SUOMALAISET HUIPPUMUUSIKOT

Pirre Raijas

Musiikin tohtori, YTM (sosiaalipsykologi), sellisti

Joensuun konservatorion päätoiminen tuntiopettaja

1

TÄMÄN LUENNON AIHEET

- 1) Suomalaisten huippumuusikoiden tutkimus
  - **Soittouran vaiheet**
  - **Motivaatio**
- 2) Musiikillisten taipumusten perinnöllisyystutkimus (Geenitutkimus)
  - **Musikaalisuus**

Pianisti Olli Mustonen

Tutkimus suomalaisista menestyneistä muusikoista

- 12 kapellimestaria, viulistia, sellistiä ja pianistia
- haastattelututkimus

SOITTOURAN VAIHEET:

- 1) Soittamiseen orientoituminen
- 2) Soittouraan ankkuroituminen
- 3) Harjoitus tekee mestarin
- 4) Mestarikin harjoittelee

Vaiheet ei ole jaettu iän mukaan vaan motivaatioon vaikuttavien tekijöiden (kuten opettajan) mukaan!

1. VAIHE:

SOITTAMISEEN ORIENTOITUMINEN

(n. 4–11 vuotta)

- kodin musiikkiharrastuneisuus
- kaikilla oli musiikista kiinnostunut perhe
- 4 muusikolla muusikkovanhemmat, näissä kodeissa kuuluisat muusikot vierailivat säännöllisesti
- vanhempien aktiivisuus ja kannustus
- sisarukset roolimallina
- **innostava soitonopettaja** □ **soittajalle muodostui lämmin suhde musisointiin**

ESIMERKKI: DANIEL BARENBOIM

”Molemmat vanhempani olivat pianonsoiton opettajia. Äiti opetti lapsia ja vasta-alkajia, isä pidemmälle ehtineitä. Opin lapsena, että aina kun ovikello soi, joku oli tulossa pianotunnille. Kasvoinkin siinä uskossa, että kaikki soittivat pianoa, ja vei jonkin aikaa ennen kuin tajusin, ettei asia ollut näin.”

- Vanhempien sosioekonomisella luokalla on yhteyttä lapsen tulevaan menestymiseen, perheen kulttuurinen pääoma vaikuttaa siihen, aloittaako lapsi taideharrastusta kuten soittamista.
- Tutkimusten mukaan lahjakkaiden musiikinopiskelijoiden vanhempien koulutustaso on keskimäärin korkeampi kuin esimerkiksi urheilijoiden

PYGMALION-EFEKTI

Pygmalion-termi tulee kreikkalaisesta tarusta, jossa Kyproksen prinssi Pygmalion veisti itselleen norsunluusta kauniin naisen muotokuvan ja rakastui luomaansa patsaaseen.

- Tarkoittaa itseään toteuttavia ennusteita
- Jos opettaja uskoo oppilaansa olevan älykäs, oppilas alkaa suoriutua koulussa hyvin, oppilas alkaa uskoa omaan älykkyyteensä ja jopa hänen älykkyydosamääränsä on todettu nousevan.
- Kasvattajan piilotajuista käyttäytymistä, jonka seurauksena kasvatettava alkaa käyttäytyä kasvattajan odotusten mukaisesti.

2. VAIHE:

SOITTOURAAAN ANKKUROITUMINEN

(n. 11—17 vuotta)

- **kristallisoiva kokemus**
- merkittävä opettajanvaihdos: vaativa, ”pätevä” opettaja, joka useimmiten mainittiin uran tärkeimpänä opettajana!
- **opettajalla oli tässä soittouran vaiheessa hyvin tärkeä rooli (roolimalli ja samastumiskohde)**. Riittävän pätevää opettajaa etsittiin usein toiselta paikkakunnalta.
  - > monipuolista musiikin harrastamista
  - > sinnikkyys soittamisen ja harjoittelun suhteen
  - > opittiin harjoitusrutiinit

KRISTALLISOIVA KOKEMUS

- Kaikki muusikot olivat kokeneet kristallisoivan kokemuksen keskimäärin 11-vuotiaana
- emotionaalinen kokemus, joka vaikutti ratkaisevasti tulevaan uraan
- merkittävä musiikkiin liittyvä oivallus tai koskettava tapahtuma, ja se koettiin useimmiten vanhempien tai oman soitonopettajan läsnä ollessa. Siihen ei liittynyt minkäänlaisia ulkoisia pakotteita
- seurauksena syntyy ”sisäinen ääni”

POHDITTAVAKSI: *Jos kristallisoiva kokemus on tärkeä tulevan uran ja motivaation kannalta, voisiko kokemusta opettaa tai edesauttaa sen tapahtumista?*

MUSIIKILLINEN MINÄKÄSITYS

- = tietoinen käsitys itsestä muusikkona ja omista mahdollisuuksista sekä itseensä liittyviä arvoja ja asenteita
- huippumuusikoilla hyvin myönteinen
- ammattimuusikoilla soitin on ikään kuin osa persoonallisuutta, esiintyminen itsejden ilmentämistä

3. VAIHE:

HARJOITUS TEKEE MESTARIN

(n. 17 ikävuodesta eteenpäin)

- musiikkikilpailut, konsertit, esiintymiset
- harkittu harjoittelu
- Vaihdettiin useimmiten mestariopettajalle, jonka johdolla opeteltiin kokonaisvaltaista muusikkoutta
- täytyi oppia suhtautumaan oikein musiikkikritiikkiin

4. VAIHE:

MESTARIKIN HARJOITTELEE

- soittamisen eksperttiyden vaihe
- soittamisen eksperttiys on jatkuvaa soiton harjoittelua ja itsensä kehittämistä
- laaja musiikillinen sivistys
- ammattilaisuusikon elämä

HUIPPUMUUSIKON OMINAISUUKSIA

- sinnikkyys
  - uteliaisuus, päämäärätietoisuus, harjoittelu
- itsepäisyys
  - intohimoinen suhtautuminen soittamiseen, solistin stressaava työnkuva, itsekäs suhtautuminen soittamiseen
- kunnianhimo
  - sisäinen, tietoinen halu saavuttaa jokin haasteellinen tavoite, kyky pystyä toimimaan stressin alla

MIKÄ MOTIVOI SOITTAMAAN?

Viulisti Pekka Kuusisto

SOITTOMOTIVAATIO

- Soittomotiivit voivat olla monenlaisia; muusikossa itsessään oleva tunne tai muusikon ulkopuolella oleva konkreettinen tai abstrakti asia.
- Motiivit ovat perimmäisiä impulsseja tai herätteitä, jotka saavat muusikot soittamaan ja harjoittelemaan.
- Motivaatioksi sen sijaan kutsutaan motiivien aikaansaamaa tilaa, joka on suhteellisen tilannesidonnainen ja jota voidaan tarkastella sen suhteen, millainen yksilön vireystila on ja mihin mielenkiinto on suunnattu
- Motivaatioksi nimitetään koko prosessia motivoitumisesta päämäärän tavoittamiseen.
- Ihmisen sanotaan olevan motivoitunut siinä määrin, kun hän haluaa saavuttaa jotakin.

SISÄINEN VS. ULKOINEN MOTIVAATIO

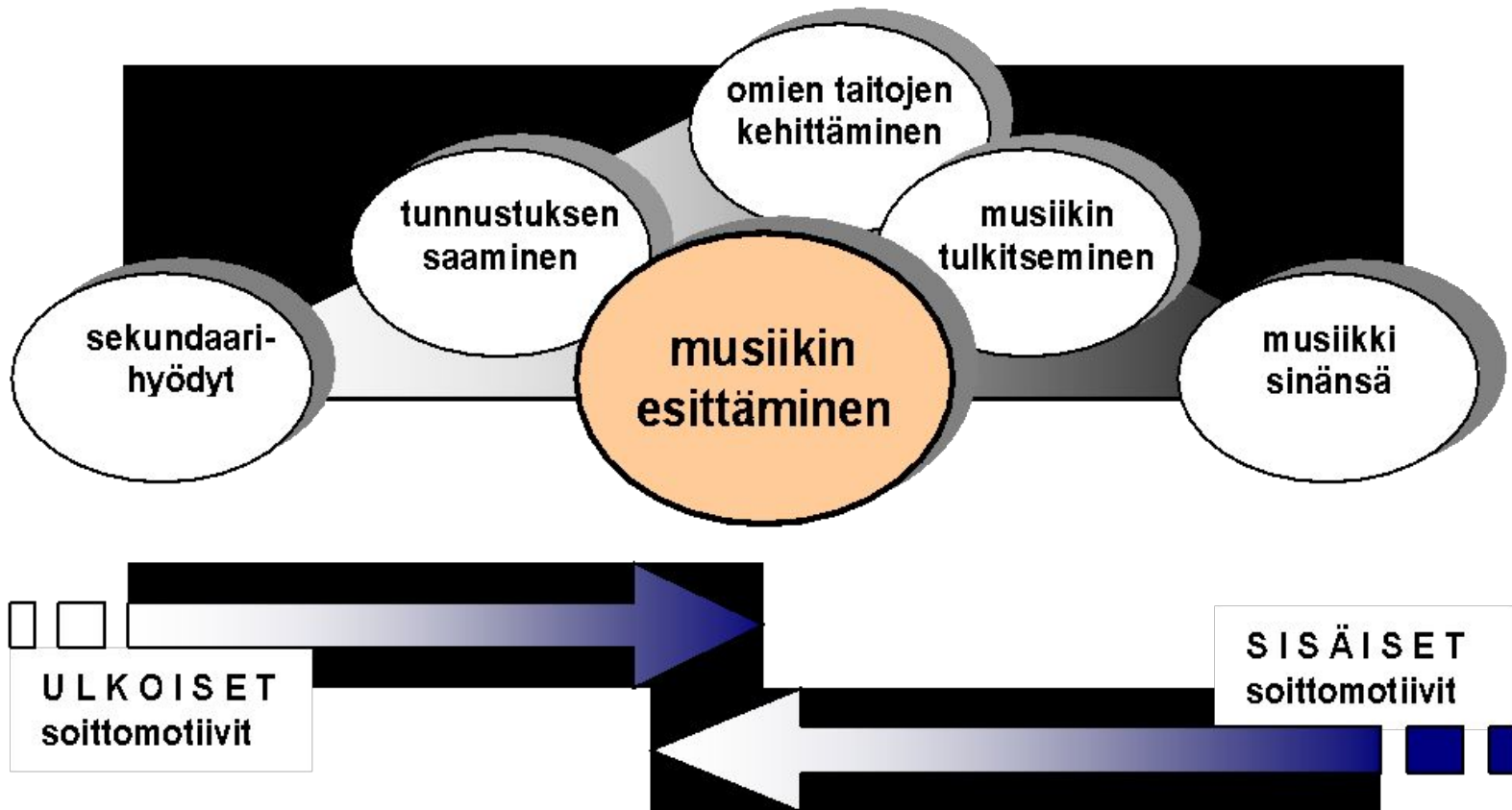
- Missä määrin toiminta koetaan itsemääräytyneeksi tai kontrolloiduksi
- Sisäisesti motivoitunut yksilö tekee jotain toiminnan itsensä vuoksi ja saa siitä tyydytyksen.
- Ulkoinen motivaatio määritelläänkin käyttäytymiseksi, joka on välineenä jonkin erillisen tavoitteen tai seurauksen saavuttamiseksi.
- Aikaisemmin on ajateltu, että ulkoinen motivaatio on huono asia muusikolle. Huippumuusikon motivaatio on kuitenkin monimutkaisempi ilmiö. Eri motiivit liittyvät toisiinsa.

SISÄINEN JA ULKOINEN MOTIVAATIO HUIPPUMUUSIKOLLA

- Myös ulkoinen soittomotivaatio on tärkeää huippusoittajalle.
- Huippumuusikoilla oli kyky muuntaa onnistuneesti ulkoisia soittomotiiveja sisäisemmäksi eli osaksi minää. Kaikki soittomotiivit ovat yhteydessä keskenään.
- Tietyissä olosuhteissa jotkut ulkoisen motivaation muodot lisäävät synenergisesti sisäisen motivaation kanssa muusikon kiinnostusta harjoitteluun.
- Sen sijaan kontrolloivat ulkoiset motivaattorit saattavat olla haitallisia sisäiselle motivaatiolle.

HUIPPUMUUSIKON SOITTOMOTIIVIT

OMIEN TAITOJEN KEHITTÄMINEN

- harjoittelu on ongelmanratkaisua
  - taiteilijat ovat luovimmillaan ja tuotteliaimpia ongelmia etsiessään, eivätkä ratkaistuaan ne
  - Huippumuusikot löytävät/etsiä ongelmia, jotka he haluavat ratkaista.
- suurin ero nerojen ja ”tavallisten” ihmisten suoritusten välillä on ongelmanratkaisutekniikassa. Esim. Einsteinilla ja Mozartilla oli selvästi kehittyneempi ongelmanratkaisu-tekniikka, joka ei ole ollut jäljitettävissä
- oman musiikkisuhteen kehittäminen

MENTAALINEN HARJOITTELU

- Mentaalinen harjoittelu muodosti tärkeän osan huippumuusikoiden päivittäisiä harjoittelurutiineja.
- Saattoivat mennä konsertoimaan ilman että olivat koskeneetkaan soittimeen!
- Kognitiiviset, affektiiviset ja motivationaaliset prosessit olivat läheisessä vuorovaikutuksessa.
- Kokonaisvaltainen eläytyminen esitystilanteisiin ja positiivisten henkisten voimavarojen kasvattaminen
- Musiikkiteos on helpompi hahmottaa esimerkiksi näkemällä tai tuntemalla se jonkinlaisena, kun teoksen soittamiseen liittyvät liikesuoritukselliset ongelmat eivät vie liikaa huomiota.
- Urheilun alalla ns. Carpenter-ilmiö: ajattelutoiminta aiheuttaa ärsytyksiä aivojen motorisella alueella ja saa aikaan mikrosupistuksia lihaksissa. Kuvittelemisen aiheuttaa lihaksistossa sähkövarauksia.

MUSIIKIN TULKITSEMINEN

- ”Tekniikan puutteet eivät saisi koskaan ohjailla tulkintaa, koska tällöin saattaa esitettävän musiikin luonne vääristyä.”
- Tulkitseminen on vaikuttamista ja itsensä ilmaisua
- ”Jokainen musiikkiteos on kuin tulkintaansa odottava pyhä kirjoituskäärö”
  - Miten musiikki on syntynyt säveltäjässä? Vastaako nuottikuva säveltäjän visiota? Missä määrin säveltäjän oma visio ja soittajan tulkinta kohtaavat?

MUSIIKIN ESITTÄMINEN

- Tärkein motiivi musiikin opiskelussa!
- ”Musiikki on olemassa esittämistä varten”
  - huippusoittajilla palava halu saada näyttää ihmisille, miten hyvää musiikkia on olemassa
- esiintyessä muusikko kokee itse luovansa musiikkia
- toiset välittävät omia elämänkokemuksia, toiset viestejä säveltäjältä

TUNNEPERÄISET MOTIIVIT TÄRKEITÄ

- Musikaalisuus kuten monet muutkin psyykkiset ominaisuudet on vahvasti tunteiden sävyttämä alue.
- Tunteet ohjailevat hyvin pitkälle oppimisprosessien toimintaa.
- Varsinkin uran alkuvaiheissa huippumuusikoille oli syntynyt syvä kiintymyssuhde musiikkiin ja soittamiseen. Silloin tunnekokemukset ja vaisto ohjasivat soittamista ja musiikillisia oppimisprosesseja. Vasta myöhemmissä soittouran vaiheissa harjoitteluun tulivat mukaan myös tietoiset kognitiiviset ja metakognitiiviset aspektit.
- Huippusoittajan kiintymystä (attachment) soittamiseen voi jossain suhteessa verrata lapsen ja häntä hoitavan aikuisen suhteeseen.
- Jos lapsen ja häntä musisoimaan ohjaavan aikuisen suhde, ja vähitellen lapsen ja soittamisen suhde, on lämmin ja turvallinen, lapsi kykenee edistymään kognitiivista ja emotionaalista kapasiteettia vaativassa soittamisessa poikkeuksellisen nopeasti.

SOITTAMISEN PALO/INTO

- Huippumuusikoilla oli havaittavissa pakkomielteiden omaista intohimoa soittotaidon kehittämisen suhteen ja halua oppia hallitsemaan omaa soittamista.
- Ihmisillä on synnynnäisiä taipumuksia kiinnostua intohimoisesti jostakin osaamisen alueesta.
- Ellen Winner (1996) on tutkinut kuvataiteen alan ihmelapsia ja havainnut heidän tuntevan pakkomielteiden omaista vetovoimaa piirtämiseen. Winnerin piirtämisen ihmelapset piirsivät kaiken aikaa ja olivat innostuneita kehittämään taitojaan kuvataiteen alalla. Winner käyttää termiä ”rage to master”, jonka voisi kääntää oppimisen vimmaksiksi, tai tässä tapauksessa soittamisen vimmaksiksi.

MOTIVAATIO-ONGELMAT

- Suurin osa huippumuusikoiden motivaatio-ongelmista esiintyi heidän ollessaan 18—22-vuoden ikäisiä, eli kolmannen soittouran vaiheen alkupuolella.
- Tässä vaiheessa, aikuisiän kynnyksellä, he siirtyivät opiskelemaan arvostettujen mestariopettajien ohjaukseen ja/tai aloittelivat uraansa ammattilaisen roolissa. Muusikoiden motivaatiokriisillä on ilmeistä yhteyttä tähän siirtymävaiheeseen
- ongelmia saattaa esiintyä, kun lapsilahjakkuudelta aletaan vaatia aikuisiän eksperttityteen kuuluvia tulkinnallisia kykyjä. Vastaavanlaisia tuloksia on saatu muiltakin aloilta (urheilu, shakki).
- Osaa hypätä huipulle, mutta jos tulee ongelmia, ei olekaan työkaluja tulla varovaisesti alas

MOTIVAATIO-ONGELMIEN SYITÄ

- lapsitähden ”kohtalo”
- soittoura itsestäänselvyys: soittouralle on jouduttu, sitä ei ole itse koskaan valittu (esim. vanhempien tai opettajan toive)
- ongelmat tavoitteiden asettelussa
- soittaa vain miellyttääkseen opettajaa
- käsi- ym. rasitusvammat
- menestys voi nousta päähän: ongelmat ja epätasapaino itsevarmuudessa ja itsekritiikissä

”PSYKOLOGISEN MENESTYMISEN SYKLI”

- Onnistunut tavoitteiden saavuttaminen motivoi asettamaan uusia, haasteellisempia tavoitteita ja halua ponnistella tavoitteen saavuttamiseksi
- Tavoitteessa onnistuminen johtaa onnistumisen kokemukseen ja vahvistaa muusikon sisäistä ääntä, ja nämä sisäiset palkkiot puolestaan auttavat muusikkoa asettamaan itselleen yhä haastavampia tavoitteita. Myös muusikon odotukset, arvostukset ja esimerkiksi esiintymisjännitys vaikuttavat siihen, millaisia tavoitteita hän asettaa itselleen ja miten haasteellisina hän ne kokee

MUSIIKILLISTEN TAIPUMUSTEN YHTEYS MOTIVAATIOON

Laulaja Karita Mattila

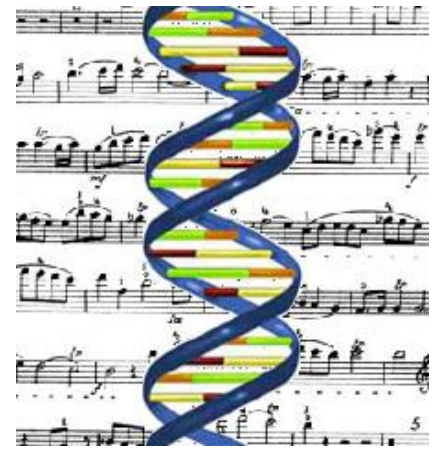
Huippumuusikoilla synnynnäiset taipumukset ilmenivät

- **oppimisen helppoutena ja nopeutena.**
  - keskivertoa parempi ongelmanratkaisukyky
- **musisoinnin haluna.** Olivat hyvin motivoituneita soittamaan.
  - kristallisoiva kokemus ratkaiseva

MUSIKAALISUUDEN GEENITUTKIMUS

Mukana noin 1500 suomalaista

- 3 eri musikaalisuustestiä
- Internetissä täytettävä laaja taustatietolomake, jonka avulla kartoitetaan musikaalisuuteen vaikuttavia ympäristöllisiä tekijöitä.
- Lisäksi yli 12-vuotiaat tutkimushenkilöt ovat antaneet verinäytteen.
- Helsingin yliopiston ja Sibelius-Akatemian yhteistutkimus, alkoi vuonna 2003.

MUSIKAALISUUS

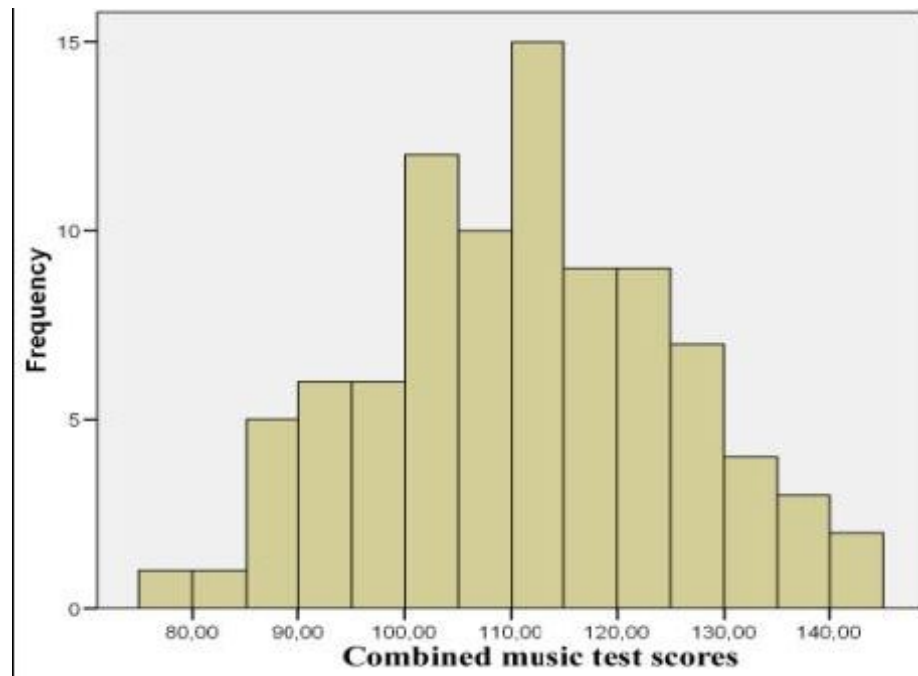
- Musiikillisia taipumuksia on vaikea määritellä kaiken kattavasti koska musikaalisuus ilmenee monin eri tavoin.
- Mm. kyky ymmärtää ja hahmottaa rytmiin, sävelkorkeuksiin, äänenvoimaan, äänensävyyn, sointiin ja musiikin rakenteisiin liittyviä tapahtumia. Lisäksi musiikilliset tunteet, musiikin ilmaisu liikkein jne. tärkeitä ominaisuuksia.
- **Auditiivinen strukturointikyky** eli kyky havaita äänten välillä vallitsevat suhteet ja niistä muodostuvat rakenteet.
- Synnynnäinen amusia perinnöllistä (eli henkilö ei nauti musiikista, kuulee sen hälynä.)

MUSIIKILLISET TAIPUMUKSET OVAT PERINNÖLLISIÄ

- Musikaalisuus on perinnöllistä suomalaisissa suvuissa. Perinnöllisen komponentin osuus on noin 50 %.
- Todennäköisin kromosomialue sijaitsee kromosomissa 4q22. Tulos tarkoittaa, että tilastollisesti on erittäin todennäköistä, että kyseisellä perimän alueella sijaitsee musikaalisuuteen liittyvät geenit.
- **Musikaalisuus on useiden geneettisten tekijöiden säätelemä ominaisuus.** Esim. rytmitaju ja sävelkorva periytyvät eri alttiusgeenien vaikutuksesta. **Lisäksi ympäristö vaikuttaa geenien aktivoitumiseen.**
- Musikaalisuus ilmenee väestötasolla siten, että molempia ääripäitä (hyvin taitavia ja toisaalta epämusikaalisia) on harvassa ja suurin osa on kohtalaisen taitavia.

Kohtalainen musikaalisuus on yleinen ominaisuus

Musiikilliseen luovuuteen liittyy voimakas perinnöllinen komponentti (musiikillinen luova toiminta = musiikin säveltäminen, sovittaminen ja improvisointi).

An article (2009)

Ukkola L, Onkamo P, Raijas P, Karma K, Järvelä I.

Musical Aptitude Is Associated with AVPR1A-Haplotypes.

<http://www.plosone.org/article/info%3Adoi%2F10.1371%2Fjournal.pone.0005534>

MUSIIKKI JA KIINTYMYSGEENI

- Löysimme yhteyden ns. kiintymysgeeniin (AVPR1A).
- Kiintymysgeenin on aikaisemmin havaittu liittyvän ihmisten väliseen sosiaaliseen kommunikaatioon ja kiintymiseen
- Musisointi on sosiaalista kommunikaatiota monessa mielessä.
- Huippumuusikot kommunikoivat esiintyessään yleisönsä kanssa.
- Huippumuusikon innostus musiikista voi liittyä tähän geeniin.
- **Ensimmäistä kertaa molekyylitason tietoa siitä, että musiikin ilmentämisellä on kiintymystä luova vaikutus.**

- Koska musiikin »välittäjäaine» on tunne, tunnetilojen syntyyn vaikuttavilla geeneillä on ilmeisesti tärkeä osuus musiikin kokemisessa ja tuottamisessa

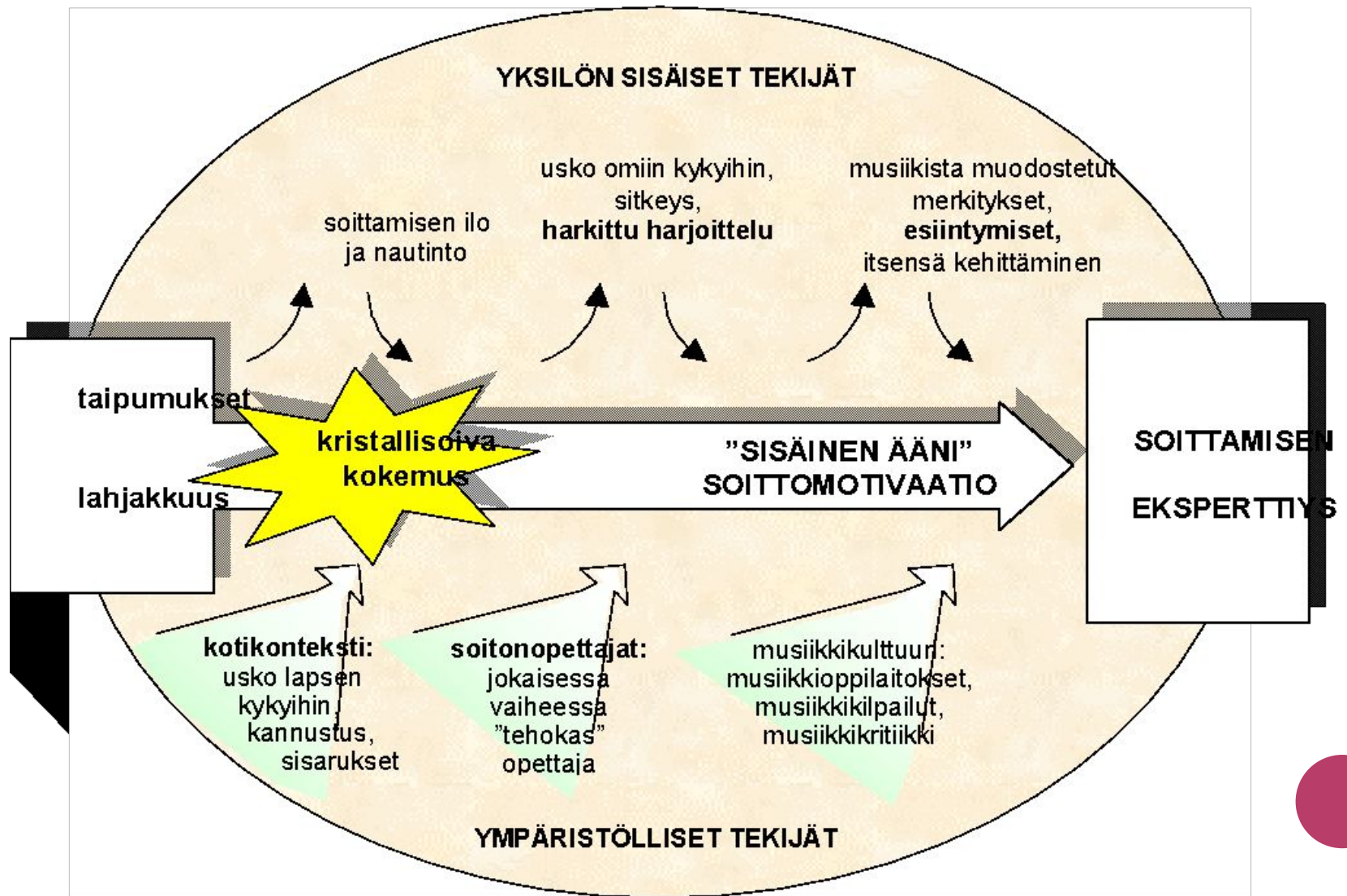
MUSIIKKI JA KIELENKEHITYS

- Musikaalisuudella ja kielen kehityksellä on yhteisiä geenejä.
- Musiikin ja kielen mahdollisesta yhteisestä kehityshistoriasta on esitetty erilaisia käsityksiä.
- Aivojen magneettitutkimuksissa on osoitettu, että musiikillisten tapahtumien tunnistaminen tapahtuu osittain samoilla aivoalueilla kuin kielellistenkin (mm. Brocan ja Wernicken alueet).
- Fonologinen tietoisuus eli äänteiden tunnistaminen on olennaista kielen oppimisessa. Dysleksiassa eli lukihäiriössä tämä taito on heikentynyt (auditiivinen strukturointikyky).
- Tutkimustulokset antavat lähitulevaisuudessa molekyylitason tietoa kielen ja musiikin tuottoon liittyvistä mekanismeista
  - Pian voimme ehkä auttaa lukihäiriöstä kärsiviä lapsia.

SOITTAMISEN EKSPERTTIYDEN RAKENTUMINEN

Vinkkejä lapsen ja nuoren motivoimiseen

- 1) Alkuvaiheessa tärkeää innostava soitonopettaja ja vanhempien kannustus. Näin soittajalle muodostuu lämmin suhde musisointiin. Uran alkuvaiheiden opettaja on useimmiten uran tärkein opettaja!
- 2) Kristallisoiva kokemus
- 3) Opettaja-oppilassuhde vaikuttaa merkittävästi oppilaan menestymiseen soitto-opinnoissa
- 4) Esiintymiset motivoivat eniten soittamaan

5) Soittaja tarvitsee erilaisia motivaattoreita eri vaiheissa kehitystään.

6) Oppilaan ongelmanratkaisutekniikoiden kehittäminen

7) Soittajan pitäisi tuntea ja kokea, että saa itse valita soittamiseen liittyviä asioita – anna lapsen itse asettaa esim. omia tavoitteitaan

8) Väisty välillä taka-alalle ja anna lapsen/nuoren nauttia omista saavutuksistaan.

9) On tärkeää muistaa, että niille lapsille/nuorille, jotka luokitellaan lahjakkaiksi, tarjotaan enemmän mahdollisuuksia kuin toisille.

10) Voiko oppilaan saada uskomaan että hänellä on lahjakkuutta ja innostumaan soittamisesta? Missä kulkee kannustamisen/pakottamisen/kehumisen raja?

Musiikillinen lahjakkuus on kehittyvän yksilön potentiaali, mahdollisuus, joka ei ilman kovaa työtä ja kannustavaa/hyväksyvää ympäristöä muutu soittotaidoksi.

KIITOS!

41

pirre.raijas@jns.fi

